श्रीः
म० १

आयश्रितास्यचोआमितनपक्ष मोमकानिवेयानिनेमा मचेयाणां कृत्स्नानुसाराणां पर मितिपरं आयश्रितमहिम्नः प्रतिपदे
कआयश्रितानि पक्षे व च च स्य आयश्रितानि ग्रपदनेनस्व च च नाऽनि पेक्षाल स च ने ना हृ नैश्वर्ये श्रितंतनस्त्व
मेतस्य भवाव स्य पदनस्य श्रावं भवतु पक्ष मेश्रद्धं तस्याः श्रिय इति शंका मिकां देवदेवस्य महिम्नी पारं तं श्रये दिक्षु न्नीम
वद्ययानेन ग्रवद्यानक ता गुरुसंद्यानेन तमनस्य ग्रविललना पस्य सर्वे स्वरस्य पक्षां महिम्नी प्रधान महिम्नीता
नयोमेन यन्त्र मक्षि दांग हान प्राचो या कृणाम्ये दिक्षु नी मि नि भावः श्रियस्य राणां मयचेना मे का मविललनाश्च
स्य महिम्नीमिति पदे स्त्र शा व चनं ब्रवीमि १ स्वर्याश्रियः भगवदाश्रयणेन कृपया कारणा गुण का न र भावं च प्र दर्श
यति मर्देवेति महेश्वर श्रगाविस्मृत्प्रपत्ति वाक्येन उद्वाग्विस्मान कृणा दयस्य तत्पदानां महेश्वर प्रियादेनुम
स्वादित्यर्थाद्यपाविशेषणं देवानां यानि श्रयमर्थः नागानश्री महेश्वरं पते नसम्प्रनेऽमहेशं गुरुरशुद्धदे र भि रु यो न मरे
श्रादिपदेन नयथामहत्वविशेष प्रामाणिकश्रीजनचोपलब्धिं रूपया प्रमाणे सर्वे सूने च हृ माथो वे स वमे काद्य कमातं

महेशश्रमाविस्मृप्रपत्तिशुम महनम्रपति व्यपनशेननिवेप्रणिपातनिरनवेशि स्व विभवां श्रयवृप्तनवस्ता कमिकपि
(गामवजननीपित्रंशीलापो गामह मधाराणां गामिवाराणां ४ ॥ ॥

निर्वेदयेदन्या हिस्र्वले ग्रागावेक्ष
वेदृढिविउमचोग्रविलीयघोहे यपत्स मेकशेषि नयोगे नेकस्य नवाया पित्रं हकं नथोक्तं उद्देश पत्वं ना तनिम ज नो ह
इति ना पा थियां श्रणक्षपेद्द विश्व वेषानित्यशे वि नयो गादिस्तु पलत्र ल ल व पदे उभयो मह हे यपतं नवेद नेपव मिदं वा
श्रादिद्यापि तृप्त स्व उ शादिशाह्व भज महत्वादि वस्तु पत्र वे न ते प्रपत्ति विषये परमात्मनि रूपाय दणा याय पे शा मिनव
मिह विभवां य शा मि नेय हे यि ष्ट विशिष्ट ने नदे वविभवः प्रभवो य रमात्मा प्रपन्नाय उपायापभ्रूते भगवाँनविशे
जगत्वेनपरिणामस्त्रीयमाना मितिय हे यि स्यं विशिष्ट ने नदे व विभवः प्रभवो परमात्मा प्रपन्नाय उपायभूते भगा
वाँविति श्ये वसन्त्वेन परिणाम स्त्री यमा नामि त्यर्थः श्रनेनोपलक्षणत्व पदाद्दुष्टं त्रयाण्यभवति पवं श्रियः उपायां
नरभाव प्रतिपाद्य नशरीर वस्या याष्कृपया कारणत्वम हनी त्यात् श्रयवृप्तनवि मितिक भिनुः कातस्य भगवतः श्रयवृप्ततु
पिया मन्वे पूना उपदेशाभ्र मविशेषे निरपस्य श्रयिया मत्वज्ञनवी ज्ञानात्मात्र त्व विस्मृपत्नी त्वाभ्या मन ति कय यो य गुरुप

॥

न२
दि२
१४

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ॐ श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीमान्वेंकटनाथार्यः कवितार्किककेसरी। वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि॥१॥ वाधू
लश्रीनिवासार्यं प्रणम्य वेदान्तसंप्रदायप्रवर्तकं श्रीनिवासगुरुं भजे॥ श्रीमन्नृपतिनिबन्धनं देशिकेन्द्रमत
सिद्धं वेदान्ततिलकं वेदान्तसूत्रसम्मतं वेदान्तभगवद्रामानुजाचार्यसमर्थितं येन संसारसागर
मग्नानां वेदान्तानां ज्ञानार्थं सर्वेषु ... पापानामपाकरणे अभिसन्धिविशेषं ज्ञानं विशेषेण
रूपादि ... विमलादीनां ... अन्येन ... प्रपन्नस्य ... अभिमतानां ...
प्रमाणीकरणं तथा देशिकस्य ... गुरुभ्यः गुरुभ्यः ... गुरुभ्यः ...
मानोत्पत्तिप्रकारान् ... गुरुभ्यः ... नमोवाकं ... प्रपद्ये ...
... विधेयत्वं निर्मलम् ... अथ ... अस्मद्गुरुभ्यो नमः ...
गुरुभ्यः ... नमोवाकमधीमहे ॥ ... पत्नीतयानां पत्नी ॥१॥ अथ प्रपन्नेषु ... पाठान्तरं
... श्रीरंगमन्नारमहाराज ... ॥२॥ अनादिनिधन ... प्रवृत्तिः
... वेदान्त ... नामके ... ५
... लक्षणं ... अथ ... पतीः प्रधान ...
... निर्दिष्टं ... ॥१॥ अथ श्रीरंग ... भवन् ... मूलं ...
... प्रपन्नेषु ... कराणां ... निर्वाह ... विषय ...
... अथ ... रंगमन्नार ... ॥१॥ अथ भगः
... प्रपन्नस्य ... अनादि ... ॥ यतीन्द्रमतदीपिका
... रघुनाथ ... प्रसादेन ...
... देवी ...
... अथ प्रपन्नस्य ...

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ग्रथ्यं गेयाद्यशयाणनावियरांकृतितां स्फुटं हृयपत्र स्माद् रंगनाथैर्नीतिसौत्यादिजनानां सहै स्थितिसंहार लीला यस्मिकौतु
सा॰ गत्का रणाभृतां विस्मर्थः रंगेत्यादि श्रीरंगा लिमानयोर्मध्ये प्राणीणाभुजं गंगा ववस्वरे वपर्य्यक कवर्य्यं स्तंगतो सासेनग
२ पिनाभी स्यादि नाभिपंकज पर्श्य किंकाशगाश्रिनः हिंमस्यार्म कस्थां वुजसंभवस्यव्रह्मणः श्रुतिसुवे रंगनस्यादि स्यादिभिः
व्रह्मनारायणादि वचनैर्दैनु भिः ग्रस्तो त्यव्रह्म स्मितो स्मात न काले रंगतौ रंगपति श्रीरंगनाथिकानायकौ नः पतीनिहणा
पिकशावृत्तो ग्रमस्तर्लिस्तुत मेवयपनेत्तुश्रुत्यवि विमयानितिभावः १ ग्रथवह्मनाणाथ्यग्रवणाय श्रीरंगनाजसंवो
ग्रकरणं लिपैदीति मायैयनेमपनैः माढीताय मंसर्वास्त्रज्ञुहन्न गुविनदर्शयति यनेति भौरंगपनेन वनपनेषा

रंगनाथ्नो णाभुजंगपुंगवववभुः पर्श्य कवशिगतो मर्गास्थित्वमनसानकेलिरंगस्कौ नौ रंगपतीनः पती नाभीयंकज
सायिनः श्रुतिसुवैव स्मोत्यवदृस्मितो हिंमस्यावुजसंभवस्यवचनै रंगमस्यादिस्यादिभिः १ यनककराणारसे
ग्रभविलापविलायदृशंनघनमहच्छटामयिलंरंगनाथरंगपते डुविनकुलाशनसूविनदुर्दमङ्ः स्वनमीन
लिनिनविम्ससौधङ्गरपकृववर्णो सथां ८ ॥ ॥
नरंगप॰८
मदच्छटांसुपांगदर्शनकीतौपरंपरां मेदितंरंगवतीकृतनयनमदच्छटायासनंरंगमयिमेवयेत्यर्थः गाचविमतो
लुकृकीहर्षीद्घनककणारसो वभविलाघेनः विरलः ककणारसः नलेनसोदः भवहेलेनभविलाघूर्णग्रनपव
पविनापदृशंभूयः कीदृशौ सुविनेत्यादि इवि नानि पापसेवडुनायानसस्पास्कविना विनिनाङदर्मडङ्ः स्वेनाभि
ग्रपनेनसमशावयाडुः स्वमयौडुः स्वपरंपगाकज्जलानि तिनयामलिनंसार्गविमलीलामंदेभूलिरेव सौधस्तस्य
रपङ्कवाग्रपनेनमशावयानसायितमयावपेत्यर्थः वर्णामु धांवर्णास्तुधास्यानीयामित्यर्थः लोकानांसवेपाप
ग्रोपितीमित्यर्थः नाभयिलंरंगपतिपावन ८
स्नामिस्मादि त्रयेत्वयावकृमया ॥ १९

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

अथ प्रणतेष्वात्मानं स्वं दर्शयन् [illegible] ममापि तु न दर्शयसि [illegible] भवती त्यभिप्रायेणाह स्तुतिरित्यादि [illegible]
[illegible] इत्यर्थः अमितगुणभूमा [illegible] श्रीमन्नारायणः करुणया [illegible]
[illegible] विधाय [illegible]
[illegible]
[illegible] श्रीमान् [illegible]
[illegible]
[illegible] इत्यर्थः [illegible]

स्तुतिस्फुटः श्रीमानमितगुणभूमा करुणया [illegible] इति [illegible]
[illegible] ५ [illegible]
[illegible] श्रीमान् [illegible] भुजंगः ९

[illegible] इत्यर्थः [illegible]
[illegible] भवति ५ अथ [illegible]
[illegible]
[illegible] इत्यर्थः [illegible] श्रीमन्नारायण [illegible]
[illegible] श्रीरं
[illegible] ९ ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

आत्मापरोक्षिज्ञानवन्नियतं नित्यत्रितं प्राप्नोतिनिश्चितमित्यर्थः यद्वेत्तत्तानन्त्यमारंभं तस्योचितानन्देवनदुपायधीः
स्था० प्राप्यम् तेनत्वविविक्तयेप्राप्यंतामुद्दिश्येत्यर्थः तदुपायधीः तत्रैवोपायभूतो भवेत्तिवृत्तिः उपेयत्वभराममहत्पाद्यपतिः यः
सेवायां हितत्योपायभावात्तस्य प्रपात्तोपायत्वरहितात्मात्ममासनतपश्चादुद्दिना १० प्रपत्त्यार्थः तत्र भुवनस्थेषुप्र
३ मादिशेषेषुसमाधिकेत्वरत्नीतिप्राप्यते तत्रीतिभोगं गताय त्वं पिसमदुत्पेभ्योतिर्व्याधिकाभवेदिन्द्रुक्तवतिन
यिष्यत्वेतिमार्ग प्राप्ता आचार्येविनिहितमेवाः मामदीयं तन्निविलवरदत्तीकृतस्वपाणिनिराश्रयमाचार्यैः कृतस्वप्रदर
नापन्नस्य केषांचित्साम्प्रतं लभ्यते नावकाः समसमद्भुतः क्षिप्रितवदनत्वप्रीतिविषयः तत्कैंकर्यैकप्रवणमन

श्रीरंगेश्वरयावदात्मनियतत्वमारतं प्रीतितात्त्वेवतदुपायधीर्विहितस्तोपायभावात्तमे १०
तत्प्राचार्यैर्विनिहितभरास्तावकारंगनाथ त्वत्कैंकर्यप्रवणमनसस्तद्गुणास्वादमत्ताः तत्रे
कस्मिन्नपिविजनकृतो मुक्तवत्त्वाप्यनन्तं तत्त्वं सर्वं भरमपि कामहृदयो मे स्वहं नाम ११ ॥

सः भगवत्कैंकर्येकभृत्यत्वात् प्रवणमनसः तद्गुणास्वादमत्ताः तद्गुणानुभवास्वादनेन हृष्टचेतसः निश्चिताइत्यर्थः ।
किंवात्रैकस्मिन्नपिमामकं भारं तां मे मुक्तवन्तः कास्मिन्नपि मुक्तोपायभूतेनापि नतु हिं विजनकृतः आचार्यप्रपन्नो
मामदीयं च सकलमिमुक्तात्मनो मध्ये नमोवादाचार्यस्य भगवत्प्रपत्तेर्बुद्धे वा स्वकार्यसिद्धेर्नपार्थक्ये नकर्तव्यग्र
हणं तस्मात्प्रमुक्तवत्त्वात्प्रपन्नामभगवत्प्राप्यवुद्धिरहितः केवलं तत्कैंकर्यैतरसोभवतित्त्वत्वच्छेषत्वस्मरणाः रसिकाः
तत्रच्छेषत्वस्मरणोपलभावतो रसिकाः स्वरूपस्थानयः संप्रापभरेस्यादाचार्यैत्यप्रभरास्त्रतुराभवतीमे स्वदत्तां ममश्री
निविषयाभवंतीतियावत् ११ अथ स्वयमस्तुतिमन्दराणां भवत्कामप्रकारं दर्शयन् आचार्यगणेः स्वयंतिहेते वि ८
व ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्तु नं परं मन्त्र पितनव स्वस्या व मिहो भवत्यत्कृष्ट मों चेति यं न भूत्येन त्या दं [illegible] मं तु मोचामो च पि तु म ता का
ः उद्धृता अमिहतः ग्राः कमे [illegible] ता का कौटः [illegible] मिता इम थे ः नाभिनि विशः पारव सं श्रा मो पि [illegible]
श्रावश्यः हृतः उपायेन [illegible] श्रावश्यः हृतः नालिक [illegible] लिकता [illegible] नवान ः
[illegible] प्रते [illegible] हादीना पहेनैव विमोटितो स्मि कृतु [illegible] हादीनां [illegible] नविता
[illegible] नरपन स्वलनन स्मादपना तिला [illegible] मनत्तु [illegible] निपुनः गुणतो
महान श्री [illegible] स्वा चार्थः श्री [illegible] ग्रामा [illegible] मुनितमा च जा ।
[illegible] इति [illegible] श्री वेदान्ता चार्या [illegible] हितमान ला
नु नीतो स्मि [illegible] तिथावत पर्वं प्रकारेणा [illegible] भेन सिमोहयेन वभरः स्वत्मा विशिष्टः
[illegible] स्वपः कृतो वा [illegible] हितो स्मि [illegible] पदेन विता
[illegible] तिरंश [illegible] म पितं स्वत्मा वः
[illegible] ९ श्रीमत [illegible] लवदे [illegible] नवेदान्त [illegible]
उतः परं स्वरूप [illegible] विशिष्टः [illegible] तिथावत [illegible] दिवश्या पिते ।
[illegible] पलि [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

श्रुत्वा श्रोत्रादीनीन्द्रियाण्यन्ये निवर्त्तक संवर्त्तमानज्ञानाग्निषु: त्वं किं सर्वेन्द्रियनिवारयन्तीति यविशेषणवाभिः संयमरूपे
भा० नि स्वयमुक्त्येत्यते योगाभ्यासेति भोगं गम्भूरीणा अयतामा अयत्नानां हि प्रपन्नानां भक्तानां योगोक्तं सदंश मयतत्वं
४ नाधीनां यः श्रोकास्य दृष्टेः कस्यानं श्रोक हेतुरिति यावत् भविष्यन्नत्म परं यमन स्वमयतलिवृत्तंकस्तना
ग्रामं स्वग्राम स्वदन्तं भवानीयोगो यो रागस्पृहः इत्यादि विषयइत्यर्थः सर्वविवर्त्तमानज्ञानकं प्रपन्नानां वर्त्तमान स्वतन्त्र
तो हृष्टत्वानुग्रहस्वद्वन्द्वः त्वं हृता भावि कहः स्वजात मनुष्यास्मि कति वर्त्तन्ते इति सदृशमिति विशेषणानि स्मृतः त्वाव
भवप्रावृत्तिप्रयात्तन्त्रानन्तोचेद्विति वर्त्तमानन्तमस्यपियो कंति वारयन्ति देहिमर्थः अभीष्टतमप्रपन्ना प्रसिन्न
गतिर्हारिट भोगारसिकाम्बनः हरिदिष्ट भोगरसिकाः प्रतिलब्धसांसारिक सत्वास्तमात्मनः तवनमो रेतुः पोषन्त
श्रोकास्पर्शं यमस्थनप्रयत्नां भक्तानां योगाग्नास्यदां यमस्पृहन्तं नहणात्मिकुनंवं नोवेदसी बन्नानीतिं गम्भूरी
णाभयः हरिदिष्टभोगरसिकाजनवनस्मरेणुः २५ इन्द्रियविमर्षभजनवर्द्धितरेकितत्वनुष्ठानका
लेवेधतरूपभेदो विविधरूपसत्पापयत्नास्यानपेक्षः ॥
विवक्षयामधिगच्छद्यधीषां कर्माणीतिमष्टी
नांनिरतिशयपविराण ब्रह्मानुभवमित्यर्थः २६ अथप्रपन्नो विविधनस्वभावानां यामविरूपभेदानन्तफलाधिकात्
मकालकर्मान्तरभेदस्य काशामप्रपन्नेभिन्नत्वमस्तीतितन्त्र स्त्रकारैः स्तम्भे विवक्षितमित्याह भोगमिनः
नरत्नप्रपदनं वैधविमर्शानि विषयविचारे विधोविवाध्यमानाद्यर्थः भजनवक्षके विवेकः इत्यादभवा
सुमानाकारस्थानाधिभवान्विवंसपरनेविधिमशेणभजनासमानेविरूपादिभेदानेदेशीत्याह अनुष्ठान
कालइत्यादि: अनुष्ठानदशायां वेधत्वरूपभेदः वेधस्य विषयभूतस्य तत्वविविधरूपभेदः तन्नवुत्पवि:
शिष्टरूपभेदो शिलसवरूपभेदस्तत्प्रपदनेषु प्रपन्नानां नपेक्षारितेषु वेदोपायत्वमेवान्वेषाकारभेदः
अथ फलतोपि भेदमाह सारव्यभंगात्फलमधिकं प्रारब्धमन्त्रापि संभवात् भजनात्फलमधिकं २७ ॥ १८

4

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

र्दर्शयति कल्येति भो [illegible] मेव [illegible] विभवः [illegible] मेव ज्ञानानि [illegible]
[illegible] भूत्वा [illegible] फल [illegible] त्यर्थः
[illegible] कल्याण [illegible]
[illegible] कल्याण [illegible] त्यर्थः [illegible]
[illegible] त्यर्थः [illegible] त्यर्थः [illegible]

कल्याणो मे [illegible] भक्ति [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ २ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥

[illegible] ॥ २ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] त्यर्थः [illegible]
[illegible] कल्याण [illegible]
[illegible]
[illegible] त्यर्थः [illegible]

[illegible]

[illegible]

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्था. ५

रिभेदात्व्यवस्थितविकल्पः तथाप्यधिकारिभेदं दर्शयन् तत्तमेव त्रिविधप्रयत्नयोः केचन भेदे अतितरां गतिलाभस्य शोका
तिरेकः तत्र प्रयासाधिक्यं तात्पर्यान् बहुप्रश्नशोकातिरेकः साक्षात्प्रयासाधिक्यं विशेषोऽत्र फलं प्रदं भगवदुक्तिरे
केणा प्रयासेनानंतरं ज्ञानिभक्तियोगस्य विलक्षणफलप्रदत्वादेव शोकेष्वपि फलविलक्षणमतंभक्तादधिकाः तदत्र
सः स्यात्साधिकारामुष्येवाधिकारिभेदः तस्मात्स्व व्यवस्थितविकल्पोऽयुक्त इति भावः साक्षात्कारस्तु निमित्त
भिदत्वात् ज्ञानाभेदेनाधिकारिभेदेन तत्तत्साधनस्य हि शान्तिष्टु एकदा समयमेकजातीयत्वं एकाकाराकारं तु समस्तविक
ल्पत्वं समर्थः १० अथ भक्तियथासकलफलदं तत्तत्साधनप्रतिपत्त्यर्थाय स्तुपुण्यमस्तु हि योगात्त्वयोनुकूलत्वात् प्रयुक्तं
प्रत्याह मत्कर्मकृदिति भोरं ताप्यात्मनत्वमदेन तत्रोपासनाविं विविधयोगभक्तिरेकेनापि तु तत्र भेदात्ततत्फलकामनाह
तापिकारभेदाद्नेकं फलं फलतितत्र विक्षयातु साधनरूपं सर्वं कामं सर्वं फलं दद्यादिति किमिवकर्मवन्तयथैक्रमे

महेश्वरेणार्पितनितरां गतितापुन्यशोकातिरेकात्स्ति हि यादेविकल्पस्य त्वभिमततभिदद्यातेन तैकसाधनं ११
अव्यवमपिकृतिभेदात्सर्वं तु राज्योपि फलं ति फलमनेकं त्वमदेभक्तिरेका ह्यार त्यकरणवाणी सर्वे हेतु
त्वाथामेहकृपयामनुतनिष्ठातु ह्रिदेवं स्वकाष्ठा १२ कतमं महदेवदर्नकल्पं मसर्वं ततो नयप्रतिवन्धस्य
नाथिवदेश्वादिकं यस्मैवं विद्युरयोगिहोंयं तदूतिवसावात्ययतेपभुमाने हित्वा इत्थं भक्तमनंपर मोक्षसाधनमयात इति
वभवतितरंहि इवातेवभवतित्वमेभवतिस्वयंलोकमे तितुर्त्य वमाकारेणातत्तदधिकारिभेदतनतत्फलं भवति तथा
मोक्षावरणवरणावरणपित्रा तीव्रतम्प्रयोगात्तदुक्तिरपि सर्वकामफलप्रदा किमु तस्य रागागतितीति के तु संयो
गेनसर्वफलहेतुः एवं मत्यतिकृपणाभजननितिष्टा कृपणस्य किं च तत्स्वभक्तो भजन्ते तिष्टा हि गिर्दुहिर्देवं स्वकाष्ठा
बुद्धिमार्गपथीमारवेल्लकास्मर्थः १२ अथ सर्वयम्सभगवणामाचार्येमिलभगवणमनुभवेचं मत्कृतविश्वास सांयम
श्रमनहे तमूतमाहकतेश्वभिनिबुद्धः प्रपत्त्या सार्हे विश्वासमतिबधिकोपकारदर्शयन्ते एवं हि दर्शं काकारोत्सं भग
वकाः लविहंमपदतंसहदेवकिल्वकमंगुरोभक्तियोगसम्बाह्य तिरमेश्वात्वदं तेति विस्मयोविषादवाकिंचन

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ऱ्वयोनेष्वर्थफलतोभेदः क्रियाभेदोण्लीयाद् ग्रताद्दतिकत्मग्रताद्दतिसकृतं सकृदेवभपन्नाययसकृन्द्व्र्णांगान
ग्रुत्यादिषुश्रतिणादितः नयदस्यातुमाफल्वेषिवदिप्रियोयफलसिन्निवसांफलकेयोगेसकृत्वास्यार्थइतिसकृत्वेय
योक्तं तदनंतरं स्माङ्गणासनात्यपनेर्भिनन्नादिन्यर्थः सूचकोरं पाशेनोनाशब्दादिभेदादितिसूत्रेभपदनभजनेरूप
दिभिन्नसूचिते ॥ यथाक्तापपश्रुतोधनेदनादिशाब्दानाभेकेरभिन्नाध्रमसमाप्तेर्विद्यमिलीतेन नथायणराणा
गतणादिशब्दानामपिप्रयतेरभिन्नार्थत्वेनिलीतेभिन्नाहभक्तावितियथाभेनरभिन्नाथनमदृष्टरणानान्यादिशब्द
नांप्रयनेनपशुल्वाणादिवदितिक्वायोमत्रवाणीदितिसूत्रानकपशुच्छागादिन्यायेनवेदनादिवच्चसोपादानोयके
नाननग्रंथेकादित्यर्थः भेकाभोक्तविषये यथालिल्लोभिन्नाथनाभक्तेतिनयानेनतिगुणः प्रपतिशास्त्रेस्थाव
रेकित्वारम्भंगणफलमपिकममाहृतिकेऽपवनत्वानानाशब्दादिभेदात्मपदनभजनेसूचितेसूत्रकारैः ॥
भक्तेरयांपेनयथालिल्लुपशुच्छागादिवहदनधानोपासनस्वानादिवच्चशमिरेकेभिन्नाथना भक्तेका
क्वरणाणातिप्रपदनत्पागात्मोनहेपणात्मशब्देषुनधेनमर्तिगुणः पक्षोप्तनाप्रच्येने २६ विकल्पासपा
(प्रभल्यान्यसतभजननथागोरवकोविशेषः तत्सङ्गादौणथमोलरउवचटनेकतंभ
णाणान्यादिभदेषुपक्षोपने
स्तिश्रसूचितइत्यर्थः २८ मुख्यमदिष्टादिष्टाकाभेदात्समविकल्पः भक्तेप्रपत्योरेधिकविभेदानत्रपर्यस्यतविक
ल्पइत्याहविकल्पेतिभोरेणचापिनम्रत्रप्रयाणवरेणसमविकल्पोदेममात्रादेनेरचननभजननपोर्सोकेपासनयो
रेयाकसविस्यासायासभत्वाविश्वासवाफलस्यनरेनतानउपापहलेऋणासभूत्वाप्रपासवाफलस्यनरेतनावउभयो
रपिभोरवतिवपविशाखोनालिङ्गभयोरपिऊफलसमानेपर्वचसर्तिउभयोयपणकायपिकाभिभेदाभावेनशांकि
विषयत्वादेपिकाभिभेदप्रयुक्तवरिष्ठत्वविकल्पानोपपत्तेश्चनस्वीहृष्टादिषुवभक्तिप्रपत्त्योः समविकल्पः
ल्पइतिफलितनत्वभिमायः पौरहयादिनत्सङ्गावेपीत्यादिउक्तौत्यारभयोर्गोरवमात्यधिकंरभेदादिपिकाभि

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

न्या॰
९

अथ तत्संप्रमोमममदृष्टेनानात्मिकाचार्यपण्वतत्कर्तृ यक्रोतो स्यदृष्टांतमाह अथोतंयदृतिमोरंगेषागांतुतात्तमयाकत्ले
योपयागंतत्कामोलोकेप्रतेदग्रहणवशाक्ष अतंधृतृदीतालदवृष्टभवघाप्यातिरामिष्वतिगांतुषाक्रोतियथावयंत्तो
तंशाक्रोपिगांतत्कामोलोके नाविकेनतोकाग्राःकृदरेवदेशेतिदिनमवेशिनः पारंनीयतेतद्दृत्सेवकस्यराजभ्यम्पा॰
मेकादिसुखकलमादिःराज्ञसेवायामसमामर्थ्यात्स्वात्मरक्षायाममसमर्थः अविदितत्वपःराज्ञातंस्वयमज्ञातंनतराजा॰
नाविदितोपिमोगान्राजदत्तान् अनायासेनाभुंकेतयोपायात्तरेष्वयाकस्यात्स्मतस्मपदत्तादावनयिकृतस्य
ताममतातत्तःममत्वस्प्राप्तोपरिपूर्णान्नु भवपूर्वकसर्वकैकर्यप्रापोदयालुतत्तोष्यपिकदयाचात्तत्तुष्टदयाद्दुद्ध
लात्सकृचित्ताप्राचार्यद्याज्ञातयत्नुत्वादशकुविताणवंभूतोदृष्टिकः प्रभवतिसमर्थोभवतिस्वदायंपरिपूर्णेत
लयायकेतराव नत्रतिभावः ॥ अथाचार्यसंश्रयणंव ल्लात्सर्वकारणंपरमपरोप्राणितामगताख्यराविनेम॰
उत्तायतंत्तयविभीवणास्यपातेमत्याप्पत्स्यागुनेभंवताविनीर्णीम अत्यावरंतद्दृष्टुवंयमदावलितिति
(संप्रसीदभगवान्मयिरंगनाथ २२ ॥
यिमहुतीवनकृविफलितेतिमत्तासंप्रपसीदत्यादरोषो द्दतलेपदप्रांप्रयणमवत्मेवादोकृषीकृतवानप्रसीद
तिभोमगवत्नरंगनाथयुष्मत्पदाभ्यामेवसममदतत्तवगसोत्वकृत्यधानेतदोषिः कृत्स्नयृपिणीगमगविण
वगस्पतेपतेनतयविभीवणस्त्वायतं तंपविभीवणीववाग्मा पकिस्मपपमाकपेतनमपत्वभूतानजनातमग
अनयामवेधमोमित्यमहदेवप्रयन्नायेमयदिन पकाममनाप्पविस्मपपगाकपेतनमपत्मभूताननज्ञताभ्यम
तानमवेयारविष्मतीतिविश्वासंप्रापष्पत्तदुपरितत्वमुनेः श्रीमद्रामानुजाचार्यस्यभगवन्मसर्वतेमसर्वेश॰
नयालस्मानुतिकृतत्तगाहवरण्णरूपस्वमेवादियोगपरिन्दृष्टेततया विनीदितंनंवांकीटपाशितिचेदितापे
यतीदृवयावेदांतनासीरंममेतमपतिशाहार्थप्रतिष्टापत्ताद्वेतोमंममपत्नस्मताभिमानेनशिष्टेवमालात्यर
परपायेतभंतालेमर्वेवतेमातदेदृतवमानेनतत्तंवापितृशेहंमामुवंतितिवरंपरंपरमा ॥ ६

नेनतु रिक्तमेवकलत्वं गमयतीति वक्तृ आयाससाध्ये नापि यत्नेनार्वाचीनस्वर्गलोकवत्साध्येन तन्नेति किं तद्भिमयामा
प्यते किलपवनस्थित्रभिपदित्रपुष्पैः ब्रह्मादिभिरप्राप्यं किं च ब्रह्मकृपीत्रमेवतदेहत्वसान्ते एवमाप्यते किल ब्रह्मगुर्व्वाम
न्यायिप्रायत्रप्रतीयमानमेतेनतत्प्राप्यते ब्रह्मवत्स्मान शरीरावववसानते भुज्यते सर्वमिदमसंगानवज्ञानीति एवम
नुपपन्नत्वस्पष्टमाभितिचिन्त्यनामिदं विश्वासप्रतिबोधिचिन्तनमिदं महत् विश्वासविरोधिनीत्रिमांशांकांतवत्मापतिन
स्तुत्वमनाशायणत्वं सा वर्णयतीति मतिमसप्रसम पादोक्तमस्तु सर्वप्रथमानं पद्यस्यनिवर्त्तितः त्रिपदिः नरेन्द्रकंतात्सवि
रमेचत्रोरापराधेस्वपरिग्रहफलेत्कामस्मोत्रगात्त्यंषांकापार्थिर्ष्टिः सोहा मभ्यितमुचिताह्वनुभिलतनदर्द्दैरिति
पर्य्यमनप्रकारस्त्रीमन्त्रपेक्ष्यरूपकारस्तुत्यनुसंधानात्ततारायणपदेक्तसर्वसहृद्दत्वसमयंप्रतीहतनस्तस्य
आत्ममात्रापेदितपरमवपुस्तपरमोदारत्वमर्वसमत्वमृडत्वादिशगणस्त्रसंधनात्ताकाकमेषशिवंनेतत्क्ष
महाविश्वासस्थिरीभवति ॥ ४ ॥ अथग्रन्थकर्त्ता वेदान्ताचार्य्यवर्य्यः स्वमात्मानमाचार्येस्सभरकोटवत्रुसमेथी

विश्वासप्रतिबोधयितन्तमिदं पद्यस्यतिमस्यमोरंगाथीश्वरमापतित्वंमत्सुभंनारायणत्वं तव ॥ ५ ॥ धीकमभक्तिरदि
नस्यकदाच्छसनमोरंरोपाभावकत्वमप्रणीतिहृषीकेः मेवलेप्रवलदुष्ट्रितिशालिनोमनन्मस्तदेशिकवदात्
कमैतिभोरंगेशप्रवलदुष्ट्रितिशालिनोमहापराधगणपृथ्वीनस्थप्रनपवशनन्त्यानुपायान्तरविषयेकदत्तिपातमार्यः०
पिकल्पकोटिसहस्रेणापिधीकर्मभक्तिरहितस्यकुमतानभक्तिरूपोपायानुष्ठानासमर्थेस्यत्यर्थः नष्टाभावकलप्र
णतिहृषीकेमेवविभुर्हरिराणप्रणतिस्तदणोर्निरप्रयस्यतस्यभावस्यमुर्दिर्गमाल्लिकविश्वासस्तदिष्ट्रप्रणतिः प
णामोभयत्वाक्यमुपलक्ष्यतिनमस्कारद्वस्यप्रणतिपदर्थापयस्यप्रपदनप्रयोगात् दैपथ्यसहिताः सर्वेनमस्कुर्वंति
नमितिहृदयमंत्रस्यांकिरहारांभागमुदिष्यप्राणसमीचीनापपतिष्ठानार्हशाह्रुयोचारणंचमममतास्तीत्यर्थः एवंभूत
स्यमेवकिमवलंवनमित्यत्राहत्वम्मलदेशिकवदातपातमापोमेववलंमस्तेत्वम्नलदेहेतुकस्वयामडुजीवनाक्ष
धीकुर्वतातस्मरणायमार्थीतितरुतिभावः आशंमहेश्वरक्रस्यसदाचार्यस्यकदाशाणमपादतीनानामार्थतिप्राप्तं १८

५

६ स्या· स्यादेवं संगात्रिज्ञस्यापि परं ब्रह्म हस्तादिद्वन्द्वम् भयविरक्तात्मसाचार्यो पदेशाद् पश्चात्तस्य सिद्धत्वा दनेपुनर्देहावसाने वसं
स्यादिति वदंति न नु सामीप्य वर्तमान स्वर्गाः पवमेदिकादिष्टु त्रिष्वपि फलेषु अस्य पा सिद्धत्व मस्तु नेन वपर मेने भुवि
ष्यः अस्य देष्टमत अपि ष्टं वर्त्तानतरं किं केन स्य विनास्तीत्यर्थः यत्तु नकृद्दिष्प यत्नेविषय मेवुः स्व प्रामो मे नास्त्रि पुनरिति
वाक्यालंकारे ॥४॥ अस्य श्लोकस्य व्याख्यानं नरमहस्त्वस्मिन्तु ग्रंथे ॥५॥ अथ भगवता स्वेनैव स्वस्मिन्त्रेषितेभो वाक्य
नः कायाः भवद्विर्मर्थे ष्टुरु इति तत्का श्रेयस्यात्म मतरितिभो मानः भीरतिम्नु रंजनाया मानरिष्यपि संबोधनमात्रम्
वहन्तमंत्र यमात्रव्याख्यानभाराक्रान्ता नुरिश्यपेचरवाः अलेक्रूपः प्रयोक्तव्याः स्वामिनपाद्वीप्याद्य तानस्मन देहल
श्रेरन्नपाकाश्रेरलभलभ्या शानं सदादनाय माभ्रमितवद्के मन त्वमपिलभ्य हारदुरा शिकापौरभवे लध्यानोलोभद्
दनेरंगीनित्तस्यापि पदं दोषिकादेश कांची किं तेविते परमभिमत्तं विषये पन्नुनत्वम ॥४॥ अपि मुकुन्दपदाये र
प्रेकंप्या नुकंपेव दति मदत्ते यो रावेम हृदं मुकुन्दे मदकल्पमनीषा वृक्षलेपावलेपा ननु गुणायितमोदे
24 नप्रभूत प्रभूतानं मानभीरतिमनुमानु पवहन्देहे हलधेरलल नु अहारदुरा शिकापौरभवे लोभेनु
पेआत्मनः वाचस्पीमनिरंगधामनि महानं तन्महत्मनिस्तात्मानि वैकटेश्वरकवेः स्वेनार्थितोमंगरः २५
नतोरगनाथीनांहारेयादुराशिकापन्ना भावादस्वष्टन्तं दुराशिके नपतिभवः मानिनानाति तां वदुराशिके वपरिभवः
महादुराशिकानां परिभवः स्वार स्पे वैरमस्व रानाद्रे प्यर्दयः तेलोषं नुषेधाः संतोषमनस्वयमयेष्मावलम्बमिति स
नष्टविपरीत लक्षणे यं शाकं नपस्वतिकिमेनदहृष्टार्थं हृष्टार्थं वास्माभिमपतिनअमितेनेस्मा हवा वसीमति
लोकिकानंचवाचोपअवसानाभूमेमर्वशब्दका अर्थः मदानदोन मन्नमतिमदनाभ्रानदेन निरवधिकेन
उत्तमदत्तंभमाणोभूमा मन्दिमायस्मनस्मिन स्वामिनिपरमोपिशाभ्रामनिभ्रंक रानानिरंगधामनि वैकटेश्वर
कवे वकटेश्वरगुरवेदान्ताचार्य स्यापहृष्टार्थं हृष्टार्थं भवः स्वेनैव भगवतार्थितः निस्पृहः यद्यस्वेनैव वेंकटेश्वरगुरुः
गात्मसमर्पितः अतोहृष्टस्य कर्मा धीनत्वा दहृष्टस्याचार्य धीनत्वाच्चस्माभिः दृश्यानमपतितस्वीमिति २६ २९
इनरथिरंगेश्वरं सेवोपेन्तबुद्धीपादयोस्तन्नते कर्मकर ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ग्रा वितं य स्ता तद र्वं पमहा नु लिपे न स्य श्री यती स्व रस्य सं वृं ए स्मा ता यरं एर या वा सं वं य स्ले न यो म दो द र्वे से न ता
विते त्स्या यिविका त्थे म हि म मे नि ता म च्या ना ह न्यो न स्व या विं ते म यि वि ष ण म सी द प ल स्य शि या को म्या द ना य शि
म्या स वी ह थि : ह ता से ए म ए प लि ते नि म त्ता म स त्वा भ व २९ ग्र ध्या ग्रा व स विं ग्रे ष्या ना न ग्रा कृ ष्य स्त ग न ग्र मु
त्नु व स्या ग्रा या पि स्तु हु ग यां नि द लि स हू दि नि वि ष ण वि ष ष वि ना मे दु ग वि ष मा ये वि ष या या द्वा द य स्त हि म
या ता भि र न्न प ना दि हि ए या थि वि म थ : म ह्रु रा मं म स्त म म डु र या मा डु या ग्रा मा दे ध ग्रु म थां व मा हि ता ड ष्ट नं
स हू द र्थि व न ता ना स र हे म कृ ये व य त्या ता ह ता ता न न दू मि ला या ग्रू म स र्वं य त्त श दे न ड्र हे न मा द स हे हि नि त
न व्य ल म द स र्दू दे न ता न थी भि मि ति मु प नि त्य द भि ये ये ए तं स म्भा वे न स वे प नि ष त्मे नि या वे भा ग ये ये स वें मा मा
ग स्या नी ये स वे ष य : या य न म्भ ते श्री मा ति ना या य ग वि ध य म यं थं मि का थे प त्य वि क दा चि त न्मा मा पि मो

स हू दू षि वि न ता वां ए वे स र्वे दू हि ग्र प नि म दृ भि ये ये मा ग ये ये वि ये ये वि र स नि न क ग्री वि नो द ता हा द नो
हे वि ष न वि य प चि ता मे मु ता मे ग या : २३ गा व ली वं न गा नि वि य न दे द या त्म भ वि ग्री स्य का स र्वे यि व न रे
द ने न वि ग्र य नि नो प र म ने रा ह ते हे ग्रु ने न भो दे ष्य भा दे षि म प ने स्प रा प व म रु न प स्य हि न प्रा ल भो गा न भो गा:
नि मि त्त स्य नि ने २२ ग्रा ध्य नि रे थि कां थि ता म व स्था म ग्र वं लि ए ए व मा पे दे मा प या व हि नि भो वि ते र हू जा
नि या दृ नी वं या व स्मा त नि य तं हे दू या रा म वि दी ग्रा ड्र वं य य ष्ठ ति या मे ग र्भ गा न स्य य वी नि मा ये न दे ह्य ग्रो
य प ता म वि ष्य नी नि क र्मि थी न ता न स्या : ३ है व क मे ता म व हि या क प्रि न थि ष्य नी स्या दे : न स्या : ग्र शुभ
का र्थ ता भि नि चे न या हू न भो गा : का क प्र र्दू व न न भ स्त द्वो प्य ग्र स्व र्या दि प र : स्य र्या दि न ता भो गा : ग्र ह हू ड्रु
हि लो का : त्रि च न र दि न स्ता न भो गा ह्री ता नि हू त्वा वि ग्र वि व न या नि नि च न र दि ने र ला ना : ही ग्र ग्र ने भो गा :
प्रु ग्रा भ न त स न व का ल यि हि त्वा प्र ग्र प्र हू द्रि भो गा : स्व का ग्र ग्र हु वि र स्मा भि स्य का : ना हि मे दा वि वा
नि ये ये नि ते न रा दू दू ता स्या दि र्गी ग्र ए वे ना पी दृ शा का ए पा को ही स्य रा या थी स्या दे न : ग्र प न्मु ए दे या : ते स
हू न ग्रा स स्या का हि न्न ए नि त वा न य या ग र्द मु नि तो य

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

श्री॰
भाग॰
८

8

कांते कल्याणात्मनि तत्रानंदरूपे सेव्यस्य कुंदे मुक्तिभूमि प्रदेयस्तो काचित् कात्वेतानि धर्माणि अथ सो लभ्यो पद्मका
गुणास्तत्र अस्तां येषां के षांचित् एकांत लिंगि कैरेवैको यो न लिप्यते गः तावत्मात्रेण किं कर्तासुवर्ग कृति
तत्त्वेव भवद्व्यानं प्रतिराम वा कांचन मोक्षमिति यामहं त्वत् किं करोमि स्थितावितिवक्तव्यं तत्त्वि पादेन प्रपन्नो हृदय
तत्त्वेन सम्यक् तत्पदेषु वरणागत किं कर्तव्यमेव तेन किंचनि यो ते न जनयन्ते प्रत्यक्षरूपं च सर्वोपायं सरिल्लो
एवं गुणातु त्वयि स्थिते रत्नस्य गुणैर्न तेषां लिप्यतिसम्यग् मतिर्हि त्वत्प्राप्तत्वेव नियमितेति भावः अत्र तु पिङ्गला
विभूषात्मादि भूतपंचत्वेन तां निरूपक मिति दुष्प्राणि पंचक मात्र प्रयोगः राज्ञादि विषये ह्यो त्वामि तन्मनन्ता

दिव्यसंदेहकृत् या लिलत् जीव प्रभोः भावयेम्या लायात वलेषि भुंज्यल यितं जिह्रेति जिह्वा सम २८ तद्विस
नितरां गभूर्ध्व यावत्पाणात कामदुघेनिरवधिकप्रवाह कल्याणपवित्राणि हवति परिमितदेशकालफल
दात्मल दाकृतिकात कथमधिक्रमेहे विधिपि व प्रभुत्वात्पुरुषस्य कात् २९ ॥ ॥

तथमां पाहि सम मदयस्य जीवभोक्तृ या लिलत् प्रतिवागर मंगलात्मक देव सर्वमयप्रभो सार्वभौमत्वां नहीय त्वेन
गुणापत्यात्मलायात परमपुरुषेण त्वेव कर्तृ स्फुर्ति नात प्रलापित मयो वीर्य भुंज लिंगित्वेन निरर्थक त्वात्मलपित
मिम्मुक्तम प्रलापो नर्थकं वचनमिति केशवः जिह्रेति लज्जते हीलज्जायां तत्वा स्वत्वं सर्व तत्त्वमेव वदेति भा
वः २८ अथ तत्स्थिति स्पष्ट निवर्य देवतांतराणां सुरलोक यमलोकयमित्याह तत्त्वमीति भोरंगपूर्वयनिर
वधिक प्रवाह कल्याण वीर्याणि वतिनिरवधिक प्रवाह पाक कल्याण यापवित्राणि हवति विपुलतर के कल्या
ण गुणत्रस ॥

२

यामिन्यां नाट्यनानन्दयान्तुरायमानानावलोकयेयमिसाद हामस्मिति भोरंगेश्वरमुद्रं तमक्षेतवश्रीपादारविंदयोः
लास्यवतामाल्पसंदर्शनेन सेवेन स्वकार्यमाणेभ्यो लब्धेन हर्षेण तानन्दमानसं दास्यमोदाम भावं दासकमात्मन्यसंमन्यते
तं यावत्कुटीरयानेन नैव दर्शकं कष्टं करवामि तावत्सहर्षी यः पुनः कदर्थ्यां अयानन्दोत्कृष्टां कदर्थाः कृपामालया
र्थराजाद्युः नन्दा अयं नन्दि यथानन्दकृतान्तानां वल्लभाम्मि नाम लोकयेत्यभिमानः किंच मीलद्धृदन्तर्विमीलति
नावेनाहात्म्यसुकुलीभवं मिवात यिथयमिनेवेहि तमभ्युपमा वेहिते वल्लभोपमल्वौपमस्यकृष्णेनो वमानाः

दास्यं त्वास्यवतामात्मसमर्पणं तस्मारंगेश्वरतत्वदेति समं किं करवाणि पदं तन्तपुनः कृष्णकवर्ण्यां अयं मील
च दर्शये वेहिना नानृत्यि सुकुर्दे नाव मानान्तरे भीमे कश्चि दान्तं कस्य वदने भिन्ना विलसां दशा २२
त्वके कांत लि किंकरे तत्र भक्तो निर्मोक्षम् वेमदे कस्मात् समर्पितं रंगनाथकमलाकांत मुकुंद स्थिते
स्वामिनः ॥

२ पुनः पुनः कथ्यमानानि अवमानविषय वाचा वाणि यस्मिन्नन्नव भोमे भयं कोटे कस्मिचिद्दशानकुलदेश
स्य स्यकृत्स्निन स्वामिन्त्वष्ठी भिन्ना विलसां वदने भिन्ना कुलानकृष्णं भिन्नालेन धारा तन्या विलसां विस्मि
तां विलक्षनावानकृष्णं नकृष्णीयमहाकदर्थ्यो अयं हृदयं भिन्नां नकृष्णं विधिप्रयोगान्न पात्नम वकृवीनः
निस्तृष्णे २२ अयमविपरमो दोषपर्यस्मिन्नल भेति हृतिनाकृति विकेषुयत्र कृत्रचिदेहि कांतिवदना
नि तनलितं निहृत्यानिकृतीमार नयीतिभोरंगनाथकमलाकांते सर्वलोकमातृहृन्माः ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्त० १९

त्वेषानंसोमित्वात्मसहंकारः आदिपदेन ममकारपरिग्रहः अहंकारममकाररूपिणी महती नदमेनायोऽ न्मसशकस्माणां वीनां कुरस्मादेतनानादिकालसिद्धा मविद्यायाप्रतानस्य स्थितिमात्मत्वव्रस्थानं नमसाव्यपो ह्नतिवर्येनममइति अहंकारादिनिवृत्तिमात्रेणैव नमसि अपायुनराहैतन्त्र्यं नाशपरामपदार्थेनाकिंपनेनिस्मासं क्षविसीमभूतिगुणयोर्नित्याघामध्यतो असंगाः इयं न तु इति संख्या ननमपवर्गाः विसीमामस्वरूपतो विनिरवधिकाः विभूतयो लीलाभोगभोगोपकरणरूपाः गुणाः ज्ञानशक्त्यादयश्चयपोत्तयोर्ध्वयोः परमयोगिवदनन्योपकांति कांतितिकीगुणयोर्व नित्यमित्यादयःसत्तांगमभूत्मा सा स्थितिकीतिरतिभाग्यासर्वदेशायुर्चिनाः भिन्नार्थः नां ते अपे परिपूर्णत्वमवकेकर्थरूपम् तायामतः अस्मद्यतं विनायुवयो हपर्यैवयाणां कारवालियाद्या पर्यंतन्यायम्

आचार्योऽङ्गस्वरूपे हृदयसमधिगमे लक्ष्यमत्वं तदात्वे विश्लिष्टाश्लिष्टपूर्वोत्तरदुरितमयं चापि नाशव्यदेहं
नीतं त्वत्केस्वपादानिरवधिकदयोद्भूतवोधादिरूपं त्वद्दोरोगेकम्त्वभोगं दयितमनुचरं त्वत्कृतेमां
कुरुष्व ॥ ३१

सोऽहमिभावः ३० एवमस्मयोग्यतायामस्मदर्थेनापि नाहंकारादिर्गत्यामांपरमपदं प्रापय्य त्वदनुभवैकैकर्यैकनिरत मामिमतमत्रुपरकरुहे मिमार्थयति गामप्रति आचार्योऽङ्गेतिभोरंगपूर्णस्तुयसमधिगमेनमारगाविरिति मंत्रोपदेश द्वारा प्रपन्नस्तुष्टानममयेत्याचार्यात्सुकृतसत्वलब्धात्मस्वरूपेतनः सर्वमात्मनोः सत्कस्यतानदात्वेमरस्मासका लेविश्लिष्टाश्लिष्टपूर्वोत्तरदुरितमरं विश्लिष्टः अपगतः श्लिष्टः श्लेषः संबंधः अश्लिष्टः असंबद्धः यथाक्रमं पूर्वेदु रितमरः पूर्वोत्तरायिदुरन्त दुरितमरः उत्तराद्याश्लेषः यस्मात् नाशिपिनाशव्यदेहं यापिनः प्रापितास्मि ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

त्यर्थः अलएवशरण्यागतकामदुघेत्येवंशरण्यागतानामिष्टार्थवर्धनेनचिरवत्केनिष्टतिपरिछिन्नदेशकालदात्र्यविछिं
न्नेदेशकालेयेष्वदेशतःकालतःपरिछिन्नान्यल्पफलानिदणिशीलवत;तदपिनेयांसतोगाह्यीस्पाफफलदां
फलितकान्नफलदस्याकृतिरिगाभ्कृतिर्योलान्नफलदवदवभासमानान्नसतयाश्रद्दुयाशुत्कत्लस्पारापतसोद
नेत्लभतेचततःकामास्मयेवाविवहितानाहितानतत्त्यर्थः मयिशुष्टानस्ययफलंदहातीतिभासमानात्प्रभु
कानिमनादयोगिः भगवतत्संसृष्टयणवलादेवमुक्तिसंभवात्तविधिमितमस्मुरवान्कयमस्थिकुमेरेन्तवेदकोनि

श्रीमित्यभ्युपगम्यंरंगान्तपतेनान्योविनाशेऽपनांह्वानंङ्गादिमपीमपोह्यमहतीमाश्रयापविद्याश्रियेतिं लिना
सख्यविसीममभूतिशरणयोर्धापामनाघासत्तस्वैवासंपदमिंदेरैशभ्युवयोरेकांतिकाम्यंतको १० ॥

तामनुचिंततत्वादितिभावः १९ अथमूलमंत्रस्यपदत्रयतिष्टांक्रमेणत्वमस्मार्थयतेऽसिम्यादृशोऽरिरेशेषंगत
पतेपुत्वेयारितसन्तश्रियःपतेश्रीरामायरंगिरेशेषपणांपुत्वयोरिंअदंपन्योतोत्योचिलोशेवलामनन्यार्ईतिरूप
यिकशेषत्वपुवयोरत्यत्रकत्नुमयोरापतमनन्यार्हत्वेशोषांनांशोमितिपदेनमूलमंत्रगतेनप्रणवेनाशोऽप्य
दर्शितार्थेनाभ्युपगम्यारीकृत्यसमत्येत्यर्थः प्रणवेश्रकारार्थःश्रियःपतिःमकारार्थोजीवः उकारोऽवधा
रणार्थःलक्ष्मीशाच कोनाश्रियःपतिंप्रतिजीवस्यशेषत्वंलभ्यतत्र्पर्थःअवधारणेनयोरेवेत्यनन्यार्ह
त्वउकारार्थःअथानमध्यान्नार्थमपर्थेय ॥
॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ॐ न्या० १०

णां समीपसेवायां अनन्तं गमं ते प्रोच्यते इत्यर्थः श्रीरंगे अप्युपरमपदं च सेवां दिशतीति सर्वविषयेषां सेवां दास्यतीति वर्तमानसमीप्य
वर्तमानवदा प्रयोगः यथा लोके कश्चित् कस्मैचित् पुरुषाय भावानुबन्धादिसम्पन्नतिलकविधानमपि ग्रामस्य विमं
शितन्यासतिलकं यः कश्चन ललाटे धृत्वा सार्वभौमं सेवाज्ञानं च प्रीकरोति न तिलकं च यो धृत्वा नमस्कारेण भक्तं तेभ्यो नः
रंगनाथो युष्मान् समस्तभोगानां दास्यतीति न हृदि तिभावः वेदान्ताचार्यप्रणीतनामाव कोवक्तुमर्हतीति ॥

विधानं रंगेशाद्धियगलवतो वेंकटकवेः स्फुरद्वर्णं वक्त्रे परिक
लयतां न्यासतिलकं इहामुत्राप्यप्रतिहतनवैश्वर्यतामभि
तानिः सपर्यैकैः सेवां दिशति फणिपर्यंकरसिकः ३२ ॥
ॐ श्रीरामकृष्णाय नमः ॥

याचितस्तस्तिशाकामकार्षं तस्य संहृतः १ श्रीमद्वेंकटनाथार्यकटाक्षपरिणामतः श्रीन्यासतिल
कव्याख्याकृता सद्भिर्विशोध्यतां २ वेदान्ताचार्यसंदर्भव्याख्याने कृतसाहसं सम्यं मां दमासाराविज्ञ
मतिइच्छके ३ ॥ श्रीभाष्यश्रीनिवासेन कौशिकान्वययोगिना कृतेयं न्यासतिलकव्याख्याशास्त्रविच १०
क्षणैः ॥ इति श्रीन्यासतिलकसमाप्तम् ॥ राम ॥

Acc. 20
Complete
20

र्शं प्राकार्यं देवः येन यस्य वा तं मां पारीराब्रमामे नीतं न तत्त्वे न यावात्वत्कैं स्वदीये दर्शितापानि वाहिकानां : अथ
वा तत्त्वे न वा यथा गतं द्वारादिहीन मछिद्रादि मार्गान् : परमपदं प्रापित निरवधिकदयो ङ्गं तं बोधादि रूपं निरवधि
कयात्वदीयपादद्वयात् उद्गत प्राडर्भूतं तं बोधो ज्ञानमाह्वियान्दे नानं द्वाहिर्परिरूपः ज्ञानानंदादिमयं रूपं स्वरूपं यः
स्वरूपरूतपाप्यत्वादीनि रूपोणि गुणा वा यस्य रूप्यते स्वरूपमेभिरिति रूपा गुणाः तत्प्राडर्भूतं तत्स्वरूपमित्यर्थः त
ङ्गो गोकस्य मोगं त्वदीयो यो भोगः स्वानुरूपः मणवमुक्तः स्वस्य भोगो यस्य सः तं त्वद्भोग्यमसङ्गतीमं तं दर्पितं
निर्वर्तिमयमीति विषयीकृत मनुचरं उमानत्वोकान्तकामात्वाकामरूप्यनुसंचरन्तयावाग्वत्समनु गछेदि
तु करीत्यासर्वलोके सनुसंचरणशीलं निर्व्यर्थकं करं कुरुष्व प्रातं नेपदस्येयारादिदं मदीयस्य योजनमिति स्फुटि
17 तस्य रूपंति तत्कृतं नु तिन्नं योजनाय पन्नस्य पलाणि पतित नपवस्य मनं ततय नस्य तिभावः २१ उक्तं न्यास
तिलकमधिकृतेन नामिरूप वामुन्नवसेन प्राणिलो लसमेवाङ्गी रंगनाथः स्वर्ग मेवदिघातीत्वाद्विधानमिति
शेषं शास्त्रं स्वामी निस्पृहादि विधानमधिगतवं तं ज्ञानवतः वेङ्कटकवेः वेदान्ताचार्यापरनाम धेयस्य श्रीम
तो वेंकटनाथार्यस्य सं दर्पितेन कृतं नाम तिलकं न्यासविद्याविषयकरूपं भिदं तिलकं द्वयकीर्तं शास्त्रं रहः
र्णापस्थरं तिषकामामानानिम्नसर्वाणिवाणीनियाम्निनयाम्नस्फुरन्तमुखादिवर्णोपसवर्ष्मलाटे
पनिकलायतानमनुसद्यतान्यत्रं कुरवयत्नं पुमामितिशेषः प्रणतजननं चिंतामणिमिति : प्रणत जना
दांचिन्तामणिपर्यत मवसं वाभीष्टफलमदः फणिपर्यंककरसिकः फणि पर्यंके भोगिशयने रसिकः रसि
तुषीस्वानं श्रीरंगनाथः स्वपर्यंके पर्यंकविद्या प्रकरणवर्तनिर्मितेन स्वकीये भोगिपर्यंके उमममन्यारोप्य
यद्धापर्यंक स्थितिवेला ॥